

Jaargang 42
Nummer 5
September 2011
Prijs € 6,20

De eerste les na de vakantie

Maatschappij Politiek

Vakblad voor
Maatschappijleer

Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

De Tweede Kamer in de klas

Hoe leg je democratie en politiek uit in de klas? Door in debat te gaan. De Tweede Kamer organiseert gratis debattrainingen voor docenten geschiedenis en maatschappijleer. U leert in een halve dag alle tips en trucs van het debatteren. Daarna kunt u met uw leerlingen aan slag in de klas. Door te debatteren leren leerlingen hoe de parlementaire democratie werkt.

Kijk voor meer informatie en de beschikbare data op www.tweedekamer.nl > Voor het onderwijs > Debattrainingen.

Wilt u zich aanmelden? Mail dan naar debatteren@tweedekamer.nl.

Redactioneel

In juni was ik met studenten van een lerarenopleiding op excursie in Istanbul. 's Avonds praatten ze vaak een uurtje na op het terras van een cafeetje tegenover ons hotel. Al na een paar dagen stonden ze op vriendschappelijke voet met de uitbater. Hij vertelde dat hij al jaren probeerde zijn broer, die in Rotterdam woont en werkt, te bezoeken. Het kwam er maar niet van omdat al zijn verzoeken om een inreisvisum werden afgewezen. Hij overwoog nu naar Duitsland te reizen, omdat hij daar gemakkelijker binnen kon komen, om van daar, maar dan illegaal, de Nederlandse grens over te steken. Berichten over (ondanks Schengen!) intensievere grenscontroles deden hem echter aarzelen. Mijn studenten begrepen er niets van: waarom zou iemand niet een paar weken in Nederland mogen zijn om een broer te bezoeken? Zij konden toch ook ongehinderd Turkije binnenkomen?

We worden af en toe opgeschrikt door berichten over de dreigende uitzetting van kinderen die bijna hun hele leven in Nederland hebben gewoond, hier naar school zijn gegaan en volkomen zijn geaccultureerd, om niet te zeggen: geassimileerd. Dan komen we in het geweer en moet minister Leers allerlei capriolen uithalen om enerzijds niet onmenselijk te lijken en anderzijds de hardliners van het vreemdelingenbeleid binnen de gedoogcoalitie tevreden te houden. Zelden merken we echter iets van de problemen als die van die van de caféhouder in Istanbul, die zo graag zijn broer eens zou bezoeken. Omdat we daar zelden wat over horen, denken we dat we nog steeds in een vriendelijk, open landje wonen.

Hans van der Heijde

Inhoud

Make or Break	4
<i>De eerste maatschappijleerles van het jaar</i>	
En toen was daar vraag 7...	6
<i>Bespreking vmbo-bk-examen Maatschappijleer 2011</i>	
Vijf vragen over het havo-examen Maatschappijwetenschappen 2011	9
'Kom maar op met dat examen'	10
<i>Bespreking vwo-examen Maatschappijwetenschappen 2011</i>	
Creatief met lesmateriaal	12
<i>Keuze voor arrangeren van leermiddelen</i>	
In de klas uit de kast	14
<i>Briefwisseling over privé domein en seksuele geaardheid</i>	
'Een tien lijkt me te laag'	18
<i>Profielwerkstukwinnaars tafelen met Job Cohen</i>	
RUBRIEKEN	
Grom	17
Geknipt	20
Recensies	21
<i>Wisselwerkingsdemocratie</i>	
NVLM	22
Gesignaleerd	23

Make or break

Douwe van Domselaar, Christine Elout & Anique ter Welle

Op elke middelbare school is Maatschappijleer een verplicht vak. Het vak is nieuw voor leerlingen, ze staan er nog neutraal tegenover. De eerste les Maatschappijleer is dan ook een ware *make or break*-les. Een groep derdeklassers van het vmbo velt een keihard oordeel na die eerste vijftig minuten. Een dergelijk oordeel is een kruispunt van twee assen. De eerste as loopt van *saai tot wel leuk* en de tweede as loopt van *hel tot wel te doen*. In dit artikel komen drie docenten aan het woord over de manier waarop zij die eerste les van het schooljaar vormgeven. Twee van hen richten zich op het vmbo, de derde op de havo en het vwo. Gaat relatie voor prestatie? Is een quiz een goed middel om te zien welke kikers er in de kruiwagen zitten? Interactie of juist een persoonlijke *touch*?

Joran en Desi

'In de eerste les start ik altijd met een zelfgemaakte quiz over kwesties die in de zomervakantie hebben gespeeld. Ik maak dan een mooie powerpointpresentatie met plaatjes en vragen. Vorig jaar bevatte mijn quiz vragen over onder meer het WK Voetbal-bid van Nederland en België, Laura Dekker, de verkiezing van Desi Bouterse, het trio Rutte-Verhagen-Wilders, de ophef over GHB, de babylijkjes in Nij Beets, Joran van der Sloot en de start van de ramadan. Door de actualiteit aan te snijden zie ik snel wie het nieuws een beetje volgt en wie niet. Het spelelement vinden de leerlingen leuk en in die eerste week ook

bevrijdend, na hun eerste saai les in Natuurkunde en Scheikunde, Economie en Studievaardigheden. Mooie bijkomstigheid is dat elk thema weer aan hun eigen belevingswereld kan worden gekoppeld: "Laura Dekker is net zo oud als jullie. Kun je je voorstellen dat je helemaal alleen om de wereld zeilt? Als jullie een keer te laat op school zijn, krijg je direct gedonder. Zij gaat een jaar niet naar school! Hoe kan dat?". Discussie te over en de docent kan dan vaak dan al zien wie graag praat en wie eerst de kat uit de boom kijkt. Natuurlijk moet de koppeling met Maatschappijleer als vak worden gemaakt. Meestal vertel ik dan dat al die

actuele thema's zullen terugkomen en dat we die in de loop van het jaar gaan uitdiepen. Zo koppelde ik Van der Sloot aan criminaliteit, Wilders aan macht (het woord *macht* scoort stukken beter dan *politiek*), Dekker met opgroeien en de ramadan met de multiculturele samenleving. Het boek raak ik die eerste les niet aan. Het eerste thema in de methode die wij gebruiken gaat over normen en waarden. Dat moet wel zorgvuldig worden ingeleid en niet direct in die eerste les worden opgepakt, want dan kom je in dat assenstelsel op een verkeerde plek uit.'

Douwe van Domselaar – vmbo-3

Petje op, petje af

'De lessen Maatschappijleer gaan natuurlijk over Maatschappijleer, maar zeker op het vmbo gaat school toch vooral over andere dingen. Het gesprek tussen de leerlingen *na* de eerste les gaat niet over "dat geweldige nieuwe vak waar we ontzettend belangrijke dingen gaan leren", maar over de eerste indruk van de docent: "Is ze leuk? Is ze streng? Heeft ze hippe kleren aan? Hoe oud zou ze zijn?". Deze vragen houden vooral de meisjes in de klas bezig.

Per klas verschilt het hoe het *checken* van de docent gaat en hoeveel lessen dit duurt. In sommige klassen duurt het weken voordat ze naar mijn persoonlijke situatie durven te vragen. Meestal gaat het zo: in de tweede les ben je druk bezig met een uiteenzetting over een maatschappelijk probleem. Dan steekt een meisje haar vinger op. Goh, een vraag, leuk dat ze zo actief meedoet, denk je nog. "Heeft u ook een vriend?" De vraag overdondert je, je stamelt: "Eh ja, ik ben zelfs al getrouwd." Geklets onderling. Nog een vraag (voor het opsteken van de vinger is nu geen tijd meer): "Hoe oud bent u dan?", en daarna "Hoe lang bent u al getrouwd? Had u ook een jurk aan? Hoe zag die eruit? Kunt u foto's meenemen?" In het vmbo geldt nu eenmaal: relatie komt voor prestatie. Dit jaar zal ik ze voor zijn. Ik begin met een variant van het spelletje *Petje op, petje af*, bekend van het televisieprogramma *Holland Sport*. Niet over Maatschappijleer, maar over de maatschappijleerdocent. Iedereen gaat staan. Ik lees stellingen voor, zoals: "Ik ben getrouwd",

of "Ik heb een hond als huisdier". "Denk je dat de bewering klopt, dan houd je het groene blaadje omhoog, denk je van niet, dan het rode. Wie fout heeft gegokt, gaat zitten." Wanneer er nog een stuk of vijf leerlingen staan, geef ik ze een open vraag, bijvoorbeeld: "Hoe oud ben ik?". Wie het dichtst bij het juiste antwoord zit, is winnaar.

Vakinhoudelijk stelt het weinig voor, maar hun eerste behoefte aan persoonlijk contact is voor de komende lessen bevredigd. De basis voor de relatie is gelegd, de volgende les gaan we naar de prestatie.'

Christine Elout – vmbo-3

Nieuws van de Week

'Vers in de bovenbouw krijgen de leerlingen in havo-4 en vwo-4 een aantal nieuwe vakken. Maatschappijleer is er één van. In mijn eerste les stel ik de vraag: "Waarover denken jullie dat dit vak gaat? Wat gaan we doen dit school-

jaar?" Doorgaans is het eerste antwoord: "Maatschappijleer is de leer over de maatschappij". Geef ze eens ongelijk. We pakken het boek erbij en bekijken de verschillende hoofdstukken: "Wat hebben de hoofdstukken gemeen?". Ik laat de leerlingen eerst zelf een aantal dingen opschrijven. Daarna bespreken we die. Ik vat samen waar we, met enige sturing van mijn kant, op uit zijn gekomen: "Maatschappijleer gaat over vraagstukken in de samenleving, waar meerdere groepen bij betrokken zijn en waar meerdere belangen spelen. Het gaat ook over macht en over hoe we met elkaar omgaan. De overheid heeft als taak, daar waar nodig, het geheel in goede banen te leiden en de kaders te scheppen". Dan vertel ik ze dat elke les een leerling zal beginnen met zijn of haar Nieuws van de Week. Uit het nieuws van de voorafgaande week kiest hij of zij een onderwerp dat hem of haar interesseert, dat bij Maatschappijleer past en dat hij of zij in de klas wil bespreken. Na een

korte inleiding door de leerling volgt een klassikaal gesprek. Ik benadruk dat het geen debat is, maar een gesprek: we hoeven elkaar niet te overtuigen. We verdiepen ons samen in het onderwerp, stellen vragen en geven onze mening. Aan het eind vat de inbrenger van het nieuws het gesprek samen en vertelt wat het hem of haar heeft opgeleverd. In de eerste les doe ik altijd mijn Nieuws van de Week. Leerlingen vinden dit meteen een leuk en waardevol onderdeel en dat blijft eigenlijk altijd het hele jaar zo. Het stimuleert ze om het nieuws te volgen, geeft mij inzicht in wat leerlingen als belangrijk nieuws ervaren, het ontwikkelt spreek- en luistervaardigheden en het is ook nog een heel prettige manier om aan het begin van de les aandacht van de leerlingen te krijgen. Een docent laten wachten om met de les te kunnen beginnen, dat is tot daar aan toe, maar een medeleerling? Dat doe je niet! ◀

Anique ter Welle – havo-4/vwo-4

De actualiteit tijdens de eerste les van het jaar (Foto's: Stuart Bannocks, Thorseth, Wikimedia)

En toen was daar vraag 7...

Douwe van Domselaar

Hoe viel het examen Maatschappijleer voor vmbo-kb uit? Douwe van Domselaar vroeg het namens *Maatschappij & Politiek* aan zijn collega Cor Tol van het Volemdamse Don Bosco College, die ook vertelde hoe hij zijn leerlingen gedurende het laatste jaar op het examen voorbereidt.

‘Het was een lastig examen’, stelt Cor Tol, docent Maatschappijleer 2, ‘lastig omdat je er als leerling niet kwam met het uit je hoofd leren van rijtjes en feitjes. Dit eindexamen vergde eigenlijk teveel van vmbo-kb-leerlingen’. Ter illustratie noemt hij vraag 7. Allereerst moesten de leerlingen een staafdiagram bestuderen (zie kader). Daarna moesten zij drie stellingen lezen die daarop betrekking hadden. Vervolgens moest er worden geïnterpreteerd. Moeilijke woorden als *heling* zorgden voor hoofdbreken. Tot slot moest alles

worden gecombineerd en tot een simpel *juist* of *onjuist* per stelling worden platgeslagen. Wilt u het zelf proberen? U krijgt twee minuten. ...Viel het mee of tegen? Bedenk dat u het mocht doen zonder examenzenuwen, tijdsdruk en gesteun van medeleerlingen. De antwoorden zijn: ‘Stelling 1 is onjuist’, ‘Stelling 2 is juist’ en ‘Stelling 3 is onjuist’. Deze vraag bleek een echte *killer*, ook al vanwege de alles-of-niets-normering: twee van de drie stellingen goed hebben leverde nog steeds geen punt op. Geen enkele

leerling van Tol scoorde op deze vraag en ook de leerlingen van zijn tweede correctiepakket bleken er veel moeite mee te hebben.

‘Dit is bijna niet te oefenen met de leerlingen’, verzucht Tol. ‘Een rijtje uit het hoofd leren lukt de meesten nog wel, maar de begrippen daarna toepassen, waarbij dan ook nog de teksten van de taal van de leerstof afwijken, is heel lastig. Van de vmbo-kb’ers weten we dat ze grote moeite hebben met abstract denken en het combineren van tekst en cijfers. Voor hen geldt: hoe concreter hoe beter.’

Een rijtje uit het hoofd leren lukt de meesten nog wel, maar de begrippen daarna toepassen is heel lastig.

Bevoegdheid Nederlands

Tol gebruikt het lesboek (*Esseners Examenkaternen Criminaliteit en Politiek*) in het eindexamenjaar louter als kapstok en stopt elke les vol met examenvragen uit oude examens. Zo krijgen de leerlingen direct de eindexamenmanier van vragenstellen voorgeschoteld. Ze zien het gevraagde niveau en onderschatten dit dan zeker niet meer. Ze ondervinden dat de vragen niet altijd met een rijtje of met feitjes kunnen worden beantwoord. Op het vmbo-kb-eindexamen gaat aan een vraag vaak een forse tekstbron vooraf met daarin opgenomen het rijtje met kenmerken dat de leerlingen nu juist braaf hebben geleerd. De feitelijke vraag is er dan meestal een waarbij de informatie uit de bron moet worden aangevuld of waarbij aanpalende kennis moet worden toegepast of gebundeld.

Tol illustreert dat met vraag 3 van het eindexamen van dit jaar. De bron handelt over de kosten van criminaliteit voor banken. De tekst zegt dat er immateriële en materiële schade is (dat zat in examenstof en had dus kunnen worden gevraagd) en geeft voorbeelden (idem). De vraag luidt: ‘Noem een ander materieel gevolg van criminali-

Vraag 7

Tabel 2 is gemaakt op basis van een onderzoek onder 1.500 leerlingen van verschillende vmbo-scholen in Zuid-Holland. Naar aanleiding van tabel 2 volgen drie uitspraken:

1. Fietsendiefstallen worden meer door de meisjes dan door de jongens gepleegd.
2. Lichamelijk geweld wordt vaker door de jongens gebruikt.

3. Minder dan 15 procent van de jongens houdt zich bezig met heling.

Schrijf op welke uitspraak juist is of onjuist.

Uitspraak 1 is ...

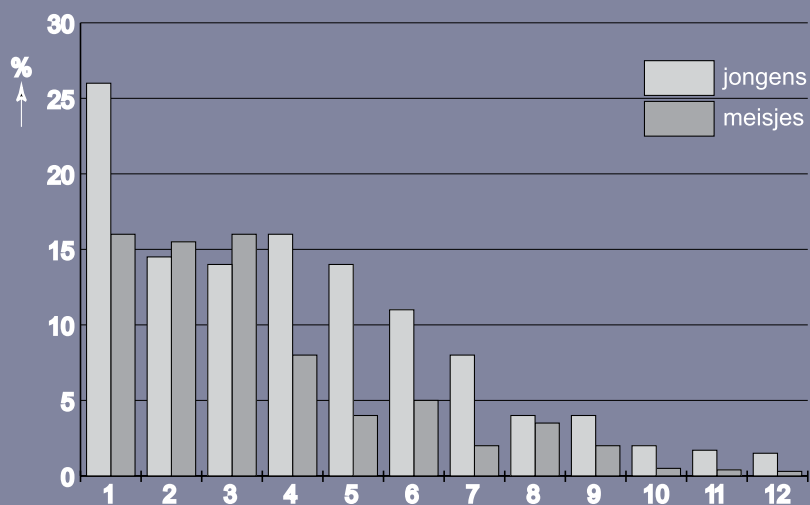
Uitspraak 2 is ...

Uitspraak 3 is ...

(Bron: Examen vmbo-kb Maatschappijleer, eerste tijdvak, 24 mei 2011)

Crimineel gedrag onder jongeren

Percentage dat zegt een bepaalde wetsovertreding te hebben begaan in het voorgaande schooljaar.

Legenda:

- 1 slaan zonder verwonding
- 2 winkeldiefstal onder 5 euro
- 3 graffiti
- 4 gestolen dingen kopen
- 5 vernieling
- 6 iemand verwonden

- 7 diefstal fiets
- 8 winkeldiefstal meer dan 5 euro
- 9 overige diefstal
- 10 iemand beroofd
- 11 inbraak
- 12 diefstal auto

Bron: www.kennislink.nl van 18 mei 2007

teit voor banken dan uit de tekst naar voren komt'. Tol: 'Hier wordt geen maatschappijleerkennis gevraagd, het gaat louter om begrijpend lezen'. Ook dat

oefent hij uitreuen met zijn leerlingen. 'Ik ben ook docent Nederlands en dus weet ik hoe dat moet, maar de meeste maatschappijleerdocenten

Examenvraag over de kosten van criminaliteit voor banken (foto: Colin Brown)

hebben geen bevoegdheid Nederlands op zak'. Slechts de helft van Tols vmbo-kb'ers scoorde op deze alles-of-nietsvraag.

Een onsje minder

Tols leerlingen krijgen bij hun voorbereiding ook zelf verantwoordelijkheid toegewezen: 'Ik geef hen aan het begin van het jaar links naar examenwebsites. Zij kunnen dan zelf thuis met oude examens oefenen'.

Qua moeilijkheidsgraad

zou het best een onsje minder mogen.

Is hij tevreden over de vmbo-kb-maatschappijleerexamens? Tol: 'In het algemeen zijn de vmbo-kb-examens van de afgelopen jaren van hetzelfde niveau als die voor vbmo-gl en vmbo-tl (het oude mavoniveau). Ze zijn dus eigenlijk te hoog gegrepen voor vmbo-kb. Het enige verschil is het ontbreken van de maatschappelijke analysevragen. Omdat ik weet wat ik kan verwachten, geef ik zoveel mogelijk op gl/tl-niveau les aan deze leerlingen en gebruik ik een gl/tl-methode. Deze leerlingen doen echter niet voor niets vmbo-kb en een flink deel dreigt permanent de aansluiting te verliezen. Kortom, het zou qua moeilijkheidsgraad best een onsje minder mogen.' ◀

Douwe van Domselaar is als maatschappijleerdocent verbonden aan het Don Bosco College in Volendam.

★ NETWORKING EUROPEAN CITIZENSHIP EDUCATION

Wat? Jaarlijkse NECE-conferentie
Waar? Warschau (Polen)
Wanneer? 17 – 19 november 2011

Thema:

'How to close the empowerment gap through citizenship education?'

Voor wie:

Leraren maatschappijleer en overige geïnteresseerden, die in hun dagelijkse praktijk te maken hebben met (politieke) educatie.

Informatie, aanmeldingen en programma: www.nece.eu

De beschikbare conferentieplaatsen zijn beperkt, dus wees er snel bij!

Onderwijskrant Dictatuur

De Arabische lente heeft het fenomeen dictatuur weer onder de aandacht gebracht. Een goede gelegenheid om hier in de klas aandacht aan te besteden. In september verschijnt bij het Huis voor democratie en rechtsstaat een onderwijskrant over het thema dictatuur. Deze Dictatuurkrant kent twee versies: één voor havo/vwo en één voor het vmbo.

Een greep uit de inhoud

- Soorten dictaturen
- Kenmerken van een dictatuur
- Dictaturen vroeger en nu
- Dissidenten
- Interviews
- Democratie en dictatuur
- Test: zit er een dictator in jou?
- Vragen en opdrachten

Prijs en bestelgegevens

De Dictatuurkrant is geïllustreerd, telt acht pagina's en is te bestellen als pakket van 35 exemplaren. De prijs van het pakket bedraagt €43,-. De verzendkosten zijn hierbij inbegrepen. Ga naar www.publiek-politiek.nl voor meer informatie.

U kunt de krant nu al bestellen door een e-mail te sturen naar bestel@publiek-politiek.nl.

Vermeld het aantal pakketten, de gewenste versie, de bijbehorende bestelcode (havo/vwo, bestelcode 978 906473 7 777, of vmbo, bestelcode 906473 7 888) én het adres van de school.

Vijf vragen

over het havo-examen Maatschappijwetenschappen 2011

Anouk en Emily van het Montessori Lyceum Amsterdam komen donderdag 26 mei pas naar buiten als de maximale tijd voor het examen Maatschappijwetenschappen is verstreken. Nog nahijgend van de inspanning, beantwoorden ze vijf vragen over het havo-examen Maatschappijwetenschappen.

1 Wat is jullie algemene indruk van het examen?

Emily: 'Veel tekst en te weinig tijd'. Anouk: 'Heel diepgaand. Je kon ook creatief zijn. Dat vind ik fijn. Al heb ik soms bijna onzin opgeschreven'.

2 Hadden jullie je goed voorbereid?

Emily: 'Ja, ik ben vroeg begonnen, omdat ik wist dat ik deze week niet zo veel tijd meer zou hebben'. Anouk: 'Nee, de afgelopen twee dagen heb ik er niets meer aan gedaan'.

3 Wat was volgens jullie de moeilijkste vraag van het examen?

Anouk: 'De derde vraag over sociaal-cultureel. Ik dacht: "Waar hebben ze het over?"'. Emily: 'Ja, dat vond ik ook'.

Vraag 3 (de moeilijkste vraag van het examen volgens Anouk en Emily)
Sommigen spreken in de discussie over 'zwarte' en 'witte' scholen van een scheiding tussen scholen met kansarme en kansrijke leerlingen, andere spreken van segregatie naar etnische afkomst. In Nederland werd het onderwijs lange tijd door een (zaekere mate van) segregatie naar levensbeschouwing getypeerd.

- Op welk voor Nederland kenmerkend sociaal-cultureel verschijnsel wordt hier gedoeld?
- Leg uit hoe dit verschijnsel in het onderwijs tot uitdrukking komt.

Antwoordmodel vraag 3 (maximumscore 2)

- Het verschijnsel van de verzuiling. (1)
- Voorbeeld van een goede uitleg: Tijdens de verzuiling had elke zuil op basis van levensbeschouwing haar eigen organisaties op alle terreinen

van het maatschappelijk leven. Elke zuil kende zo ook haar eigen scholen / katholieke kinderen zaten op katholieke scholen, kinderen van protestants-christelijke huize op protestants-christelijke scholen, liberalen of niet religieuzen op openbare scholen. (1)

Examenbespreking NVLM (Een van de opmerkingen over vraag 3, ter ondersteuning van Anouk en Emily) 'Goede vraag, wel moeilijk gesteld. Weinig leerlingen hadden deze vraag goed. Als er maatschappelijke ontwikkeling had gestaan, was het wellicht eenduidiger. Ook het begrip sociaal-cultureel zou bij leerlingen tot verwarring hebben kunnen leiden.'

(Bron: Examen havo Maatschappijwetenschappen, eerste tijdvak, 26 mei 2011, met uitzondering van de examenbespreking van de NVLM)

4 Wat was volgens jullie de gemakkelijkste vraag van het examen?

Emily: 'De vraag over vooroordelen'. Anouk: 'De vraag over oorzaken van criminaliteit, de anomietheorie'

Vraag 7 (de gemakkelijkste vraag van het examen volgens Emily)
Leg met behulp van fragment 2 uit dat de opvatting dat 'zwarte scholen slechte scholen zijn' als een vooroordeel is te beschouwen. Geef eerst twee kenmerken van een vooroordeel.

Antwoordmodel vraag 7 (maximumscore 3)

- Een vooroordeel is een opvatting die niet - of onvoldoende - op feiten berust, maar op enkele ervaringen/op 'horen zeggen'. (1)
- Een vooroordeel drukt een verwachting uit die veelal negatief is. (1)
- In het citaat staat dat er volgens de Inspectie heel veel goede zwarte scholen zijn / dat uit onderzoek blijkt dat de instroompercentages van allochtone leerlingen in het hoger onderwijs spectaculair zijn gestegen / dat uit vergelijkend onderzoek blijkt dat de schoolprestaties van de allochtone leerling in Nederland in vergelijking met andere landen goed zijn. (1)

(De opvatting dat 'zwarte scholen slechte scholen zijn', is dus onvoldoende feitelijk en een vooroordeel.)

Examenbespreking NVLM (Twee opmerkingen over vraag 7, die suggereren dat de vraag misschien eenvoudiger leek dan hij was) 'Leerlingen noemen

negatieve verwachting niet, omdat het te zeer voor de hand ligt.' 'Geen punt geven voor generaliserend, want dit is een kenmerk van een stereotype. Jammer dat de syllabus zo strikt is', aldus sommigen.

Vraag 30 (de gemakkelijkste vraag van het examen volgens Anouk)
Welke theorie over oorzaken van criminaliteit herken je in de conclusies van de AIVD? Licht je antwoord toe.

Antwoordmodel vraag 30 (maximumscore 2)

- De bindingstheorie: deze theorie stelt dat mensen van crimineel gedrag worden weerhouden omdat ze bindingen hebben. (1)
- Als mensen een baan hebben of een partner, willen ze die bindingen niet op het spel zetten/verliezen door crimineel gedrag: mensen gaan zich door bindingen 'maatschappelijk gedragen'. (1)

Examenbespreking NVLM (een van de opmerkingen over vraag 30, jammer voor Anouk) 'Anomietheorie (regels 89-91) is niet goed. Te ver gezocht.'

(Bron: Examen havo Maatschappijwetenschappen, eerste tijdvak, 26 mei 2011, met uitzondering van de examenbesprekingen van de NVLM)

5 Welk cijfer denken jullie voor dit examen te hebben gehaald?

Emily: 'Een 6,0'. Anouk: 'Een 4,0, nou vooruit, een 4,5' [Emily haalde een 5,6 voor het examen, Anouk een 6,5, AtW] ◀

Anique ter Welle

'Kom maar op met dat examen!'

Radboud Burgsma

Kunnen twee vwo-4-leerlingen met één jaar kennis van en vaardigheden in Maatschappijleer en het volgen van de actualiteit het examen Maatschappijwetenschappen 2011 met een voldoende afsluiten? Zonder aarzelen zegt Max: 'Kom maar op met dat examen!'

Jesse ziet een kans om het cijfer voor zijn Praktische Opdracht veilig te stellen: 'Voor wat hoort wat, Radboud!'

Max en Jesse zijn twee goedlachse, enthousiaste, maar vooral nuchtere leerlingen van het Montessori College te Leeuwarden. Max is al een tijdje actief als medezeggenschapsraadslid en Jesse is allround geïnteresseerd. Maatschappijleer is niet hun favoriete vak, maar ze weten het wel te waarderen. Tijdens het maken van dit examen mogen ze overleggen. Het vergemakkelijkt de observatie van de wijze waarop Max en Jesse de vragen en teksten analyseren en antwoorden beredeneren. Als de formulieren aan hen zijn uitgereikt begint Jesse te lachen: 'Hé Max, geen plaatjes.'

Vraag 9

Leg uit welke functies van de media in het proces van politieke besluitvorming van belang zijn voor de vraag of burgers in een democratie hun rol adequaat kunnen vervullen.

Ga uit van drie functies.

(Bron: Examen vwo Maatschappijwetenschappen, eerste tijdvak, 25 mei 2011)

0 tot 30 minuten

Max: 'Wat een pak papier en wat veel teksten! Alleen al voor het lezen heb je een half uur nodig.'

Jesse: 'We scannen de opgaven eerst even. Dan weten we in elk geval wat we kunnen verwachten.'

Max: 'Dit is verschrikkelijk moeilijk. Ik zie alleen maar lange zinnen en vreemde begrippen.'

Jesse: 'Onmogelijk om hier een goed cijfer voor te krijgen, maar we gaan het proberen. Het is maar goed dat we dit examen niet alleen hoeven te maken. We moeten de krachten bundelen.'

Max: 'De eerste vraag over de functies van politieke partijen hebben we gehad. Wat waren die ook alweer?'

30 tot 60 minuten

Jesse: 'Je moet voor dit examen echt veel parate kennis hebben. Wanneer je de begrippen niet kent is het niet te doen.'

Max: 'Het lijkt af en toe erg veel op tekstverklaring zoals we dat bij Nederlands doen, maar de teksten bij Nederlands zijn oppervlakkiger. Je kunt dan wel een vraagje missen. Bij Maatschappijwetenschappen is het

andere koek. Hier gaat het vaak om een begrip waarmee allerlei vragen samenhangen en dan moet je ook nog de context begrijpen waarin het wordt toegepast. Mis je het begrip dan kun je de vervolgvragen wel vergeten.'

Jesse: 'Neem vraag 7, daarin moeten we een niet-gouvernementele organisatie (NGO) en een intergouvernementele organisatie noemen die de huidige postklassieke internationale orde typeren. Geen idee waar het over gaat.'

Max: 'Vraag 7 en vraag 8a en b horen bij elkaar. We kennen de begrippen niet en dus lopen we al vijf punten mis. Jammer.'

60 tot 90 minuten

Jesse: 'Vraag 9 is weer een vraag naar functies. *In the pocket!*'

Max: 'Dit [Massamedia, red.] zijn leuke vragen. We hebben niet alles gehad, maar veel kun je uit de teksten halen. Hier pakken we zeker wat punten.'

Max: 'Bij de vragen 11 en 12 moeten we een beschrijving van kwantitatief onderzoek geven. Zijn dat die invalshoeken van Maatschappijleer of is het een vraag naar hoe je onderzoek moet doen?'

Max en Jesse kijken met tevredenheid terug op hun examen.

90 tot 120 minuten

Jesse: 'De vragen worden af en toe heel complex gesteld. Je weet soms niet wat precies wordt bedoeld. Je gaat snel twijfelen. Dat kan veel simpeler.'

Max: 'Naarmate je er meer inzicht besef je dat je bepaalde onderwerpen en begrippen wel bij Maatschappijleer hebt gehad, maar dit is veel uitvoeriger. Het gaat veel dieper en je moet gewoon meer weten.'

Jesse: 'Klopt. Ik denk dat je dit examen goed kunt maken als je de begrippen goed kent en vooral begrijpt. Wij zijn nu onvoorbereid.'

Max: 'Je moet de functies en verschillende theorieën ook niet vergeten. Het valt me op dat je bij Maatschappijwetenschappen veel meer situaties moet herkennen en analyseren aan de hand van functies en theorieën. Dan moet je die wel weten. Hier laten we heel wat punten liggen. Jammer.'

Jesse: 'Ja, ook jammer dat we bij Maatschappijleer niet meer theorieën krijgen. Dat zou het vak interessanter maken.'

120 tot 160 minuten

Jesse: 'Het einde is in zicht. Het begint

nu wel wat saai te worden. Alhoewel de vragen nu wel leuker zijn.'

Max: 'Het is heel erg veel. Ook als je goed zou hebben geleerd heb je alle tijd nodig.'

Jesse: 'Belachelijk dat je bij vraag 18 maar liefst negen punten kunt halen. Dat is al snel één punt hoger

ook antwoorden waar hij helemaal niets mee kan: 'Er is veel dat ik had kunnen weten, maar nog meer dat ik niet weet.'

Snel wordt duidelijk dat beiden er niet in zijn geslaagd een voldoende te scoren. Met Maatschappijleer alleen ben je er nog lang niet. De

Jammer dat we bij Maatschappijleer niet meer theorieën krijgen. Dat zou het vak interessanter maken.

of lager op je eindcijfer. Zoiets zou niet moeten mogen.'

Max: 'Ik heb kramp van het schrijven. Zullen we naar de antwoorden kijken?'

Geslaagd of gezakt?

Bij het bekijken van de antwoorden wordt meteen duidelijk dat het nakijken van een examen Maatschappijwetenschappen een hele klus is. Max vindt het behoorlijk wat werk: 'Alleen het antwoordenmodel heeft al meer dan twintig pagina's.'

Jesse snapt de vragen wel beter nu hij de antwoorden ziet, maar er zijn

teller blijft op negentien van de 85 punten steken, waarbij een tweede corrector twee punten in twijfel zou kunnen trekken. 'Wat is ons cijfer?'. Een blik op de omrekeningstabel: 'Haha... yes, een 3,6. Dat had je niet gedacht!'. Zelden heb ik leerlingen zo blij gezien met de mededeling dat ze voor dit vak zijn gezakt. Dachten ze vooraf dat ze zouden slagen? 'Niet echt, maar hoop deed leven.' ◀

Creatief met lesmateriaal

Lieke Meijs

Tijdens een redactievergadering van *Maatschappij & Politiek* bleek niet ieder redactielid van het 'arrangeren van leermiddelen' te hebben gehoord. Dat er steeds meer digitaal lesmateriaal beschikbaar komt is duidelijk, maar het arrangeren ervan was voor velen nieuw. Hoewel het niet is te voorspellen of docenten in de toekomst steeds meer hun eigen lesmateriaal zullen gaan arrangeren in plaats van een lesboek te gebruiken, steken veel organisaties tijd en energie in de ontwikkeling van digitaal lesmateriaal. Het is dus de moeite waard om daar bij stil te staan.

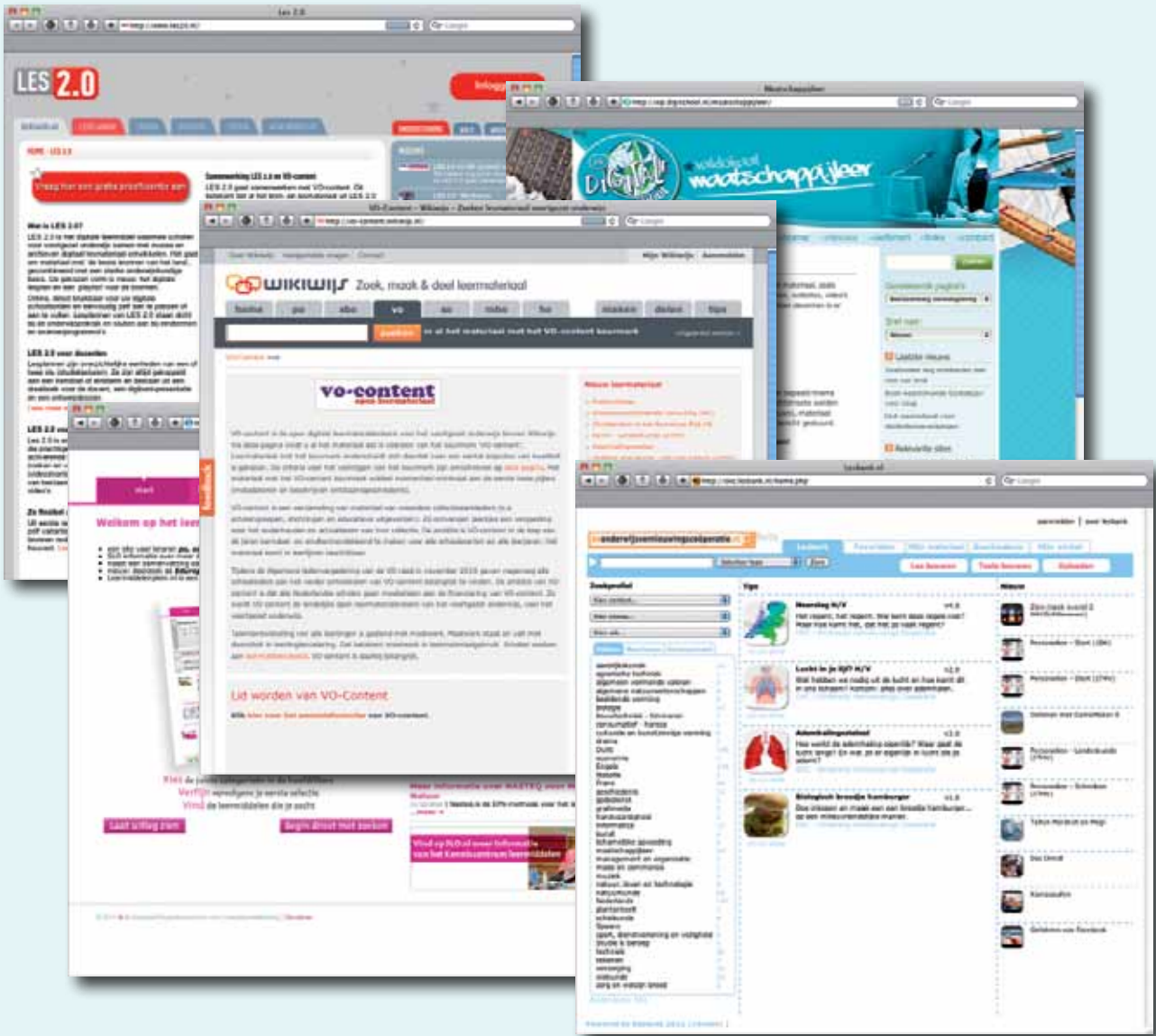
Het grootste deel van de docenten gebruikt een lesmethode als leidraad en vult die met eigen ontwikkelde of gevonden leermiddelen aan, aldus de *Leermiddelenmonitor*.¹ Of het woord *arrangeren* hierbij op zijn plaats is hangt af van wat en hoe die leermiddelen worden ingezet. Laat een docent naast het boek alleen een *You Tube*-filmpje zien of voegt hij een krantenartikel toe? Dan is sprake van aanvullend lesmateriaal. Bij het arrangeren van lesmateriaal zoekt een docent materiaal ter vervanging van een deel van de methode, hij selecteert en combineert het materiaal en gaat na welke delen uit het examenprogramma hiermee voldoende worden gedekt. Twee doelen komen hierin samen. Het eerste doel is het gebruik van

digitale flexibele leermiddelen. Volgens sommigen hoort dat bij modern onderwijs en is een boek spoedig verleden tijd. Hoewel nu al 65 procent van de docenten in het voortgezet onderwijs aangeeft van de elektronische leeromgeving (ELO) gebruik te maken, gaat nog maar een klein deel (4 procent) helemaal over van boek naar digitale of eigen leermiddelen. Uit de *Leermiddelenmonitor* blijkt dat 5 procent van de leraren voornamelijk eigen of gevonden leermiddelen gebruikt. Het tweede doel betreft het maatwerk. Ook dat is een kenmerk van modern onderwijs. Diversiteit in de leerlingenpopulatie met grote verschillen in talenten vraagt om diversiteit in lesmateriaal. Dat verlangt van docenten dat ze naar materiaal

op maat zoeken. Uit onderzoek in het kader van de *Leermiddelenmonitor*, bleek dat voor 56 procent van de docenten een belangrijke reden om eigen leermiddelen te ontwikkelen het aanbod van meer differentiatie-mogelijkheden is. In het voortgezet onderwijs slaat 38 procent van de docenten delen van de methode over en kiest daarvoor andere leermiddelen.

Kwaliteit is belangrijk

Aanbieders van digitaal lesmateriaal zijn er veel. Sommig lesmateriaal is gratis, sommige aanbieders vragen geld of het aanleveren van eigen materiaal als wederdienst. De Onderwijsvernieuwingscoöperatie bestaat uit een samenwerkingsverband van scholen die hun docenten tijd geven om lesmateriaal te maken en beschikbaar te stellen, ook voor andere scholen. *Digischool* is al langere tijd één van de aanbieders van digitaal lesmateriaal en de stroom wordt, onder meer door Wikipedia, alleen maar groter. De VO-raad, de sectororganisatie voor het voortgezet onderwijs, startte in 2009 met een open leermiddelenbank (*VO-content*), waarvoor scholen een jaarlijkse bijdrage betaalden. Inmiddels zijn ze naar de gratis voorziening van *WikiWijs* overgestapt. Door het overweldigende aanbod van lesmateriaal ontstaan nieuwe behoeften: het structureren en metadateren van het materiaal zodat het beter kan worden ontsloten. Tikt men op Google 'lesmateriaal over discriminatie havo/vwo' in, dan verschijnen 45.900 hits. Door het materiaal verder te labelen (metadateren) kan verfijnder worden gezocht (een exacte omschrijving, links met eindtermen over discriminatie of de aard van het materiaal). Het krijgt als het ware een begeleidend label, zodat docenten precies weten wat het is. Het grootste probleem van docenten bij het vinden van beschikbare digitale leermiddelen is volgens de *Leermiddelenmonitor* dat de gevonden leermiddelen niet aansluiten bij hetgeen ze zochten. Nog beter zou het zijn als er ook een kwaliteitskeur aan zou worden gehangen. Iedere docent die wel eens op zoek is gegaan naar spran-

Een voorbeeld van metadateren

Bij de Onderwijs vernieuwingscoöperatie vindt men materiaal voor Maatschappijleer, zoals 'Wat doe je voor de kost?'²

De data die er over dit leermiddel staan beschreven zijn naast titel, auteur en trefwoorden ook het relevante leerjaar, de benodigde lestijd en het type materiaal.

kelend nieuw lesmateriaal om een vers schooljaar mee te beginnen, komt in het aanbod veel kwalitatief slecht materiaal tegen. Dat werkt erg ontmoedigend. Bij het genoemde voorbeeld van metadatering van de Onderwijs vernieuwingscoöperatie staat ook *waardering* als een van de data genoemd. Dat levert over het

algemeen slechts één cijfer zonder toelichting op - en dat is te weinig.

Pilot Maatschappijwetenschappen

Voor het nieuwe examenprogramma Maatschappijwetenschappen zijn nog geen lesboeken beschikbaar. Door materiaalontwikkelaars is digitaal lesmateriaal gemaakt en de pilotdocenten stellen daar momenteel hun eigen lesmethode uit samen. Zij arrangeren, kan men wel stellen. Ze maken keuzen om over bepaalde onderwerpen meer stof op te nemen als extra aanvulling of verdieping. De verdeling tussen basistekst en hoeveelheid opdrachten bepalen ze zelf. Ook de keuze voor een leerboek (dat geeft toch meer status aan het vak zeggen sommigen) of louter

digitaal materiaal maken ze op dit moment. Het voordeel van dit proces is dat de docenten zich intensiever in het examenprogramma verdiepen, maar ook expliciteren wat voor didactiek zij in de les gaan hanteren en welke materiaal daarbij past. Na de zomervakantie starten op de pilotscholen de lessen met het nieuwe programma en zullen de ervaringen met de *eigen* lesmethode op maat meer inzicht opleveren over de inzet van digitaal lesmateriaal op maat. ◀

Noten

1. SLO, *Leermiddelenmonitor 10/11, Gebruik, ontwikkelen, kwaliteit en beleid*, Enschede, 2011
2. <http://ovc.lesbank.nl/preview.php?cid=815D>

In de klas uit de kast

Het meinumner van *Maatschappij & Politiek* bevatte een pleidooi voor het stichten van *Gay Straight Alliances* op scholen, gericht op het scheppen van een tolerant leer- en leefklimaat op scholen, met betrekking tot seksuele diversiteit.¹ Dit betoog van Anita Alsemgeest leidde tot een briefwisseling tussen de redactieleden Hans van der Heijde en Coen Gelinck.

Beste Coen,

Natuurlijk behoort het onderwijs zich in te spannen om een tolerante houding bij leerlingen te kweken. Tolerantie jegens homoseksualiteit en homoseksuelen heeft daarbij een hoge prioriteit. Nog steeds zijn homoseksualiteit en homoseksuelen het voorwerp van bigotterie, juist onder jongeren. Initiatieven om daar wat aan te doen juich ik dan ook van harte toe.

Toch begon tijdens lezing van het pleidooi voor *Gay Straight Alliances* van Anita Alsemgeest bij mij een waarschuwingslampje te branden, namelijk bij de volgende passage, waaraan één vooraf ging over het veronderstelde tolerante klimaat op de school waar zij het over had, het Montessori Lyceum Amsterdam: 'Als hen [de leerlingen, *HvdH*] evenwel

werd gevraagd hoeveel homoseksuele docenten ze kunnen aanwijzen, kwamen ze niet ver (...)' Kennelijk gaat Alsemgeest ervan uit dat de seksuele geaardheid van docenten tot het publieke domein behoort en dat zij hun leerlingen daarover behoren te informeren. Ik begrijp natuurlijk best dat, waar intolerantie en bigotterie het klimaat bepalen, veel homoseksuele docenten geneigd zullen zijn hun geaardheid te verzwijgen, maar betekent dat dat in een tolerant(er) klimaat docenten hun geaardheid publiek behoren te maken? Of dat zij in een intolerant klimaat die openbaarmaking als bestrijdingsmiddel moeten aanwenden? Behoort seksuele geaardheid dan niet tot het privédomein? Kortom, intolerantie en bigotterie moeten worden besteden, en met kracht,

maar dat betekent volgens mij ook dat leerlingen moeten leren dat er allerlei elementen in andermans persoonlijke leven zijn die buiten het bereik van hun nieuwsgierigheidbevrediging kunnen en mogen vallen - waaronder seksuele geaardheid.

Met hartelijke groet,

Hans

Beste Hans,

Natuurlijk hoef je als docent je leerlingen niet over je seksuele geaardheid te informeren. Dat hoeft niet als je homo bent en ook niet als je hetero bent. Zelf heb ik daar de eerste jaren voor de klas ook niets over gezegd, dus het zou hypocriet zijn om nu van andere docenten te eisen dit wel te doen. Ook ben ik het met je eens dat leerlingen moeten weten dat er een grens is tussen je baan als docent en je privéleven. Ik denk echter niet dat verplichte openheid de gedachte achter de opmerking van Anita Alsemgeest is (we zouden dat eens aan haar moeten vragen). Volgens mij bedoelt ze dat er heel veel hetero-docenten op school zijn die - wat mij betreft geheel terecht - met hun geaardheid te koop lopen ('Ik ben met mijn vrouw naar IKEA geweest' en 'Mijn vriend werkt ook in het onderwijs'), terwijl homoseksuele docenten dat minder gemakkelijk doen. Dat komt volgens mij doordat een homoseksuele geaardheid niet door alle leerlingen, collega's en ouders wordt geaccepteerd. Waar jij het al dan niet geven van openheid over je seksuele geaardheid ziet als indicator voor de mate waarin de scheiding tussen privé en publiek wordt geaccepteerd, zie ik het als een indicator voor een open en tolerant klimaat op school. In de praktijk is jouw visie ook niet houdbaar. Leerlingen vragen van alles aan docenten, en die geven daar dan vaak antwoord op. Leerlingen weten dus snel genoeg

Foto: Guillaume Paumier

welke docenten hetero zijn. Als een docent op dergelijke vragen geen antwoord geeft wordt hij of zij al snel in het vakje *homo* ingedeeld. Als we geaardheid in klassen geen onderwerp van gesprek willen laten zijn, kan dat mijns inziens alleen als ook hetero's hun seksuele geaardheid consequent verzwijgen; dus ook het feit dat ze een partner van het andere geslacht hebben. Ik ben daar echter niet voor. Seksuele geaardheid moet in de klas juist wel een onderwerp van gesprek zijn. In scholen waarin docenten daar open over kunnen zijn, hebben leerlingen die nog in de kast zitten niet het idee dat ze de enige op de hele wereld zijn met gevoelens voor iemand van het eigen geslacht. Ik hoop dat homoseksuele docenten zelfs op scholen met een intolerant

klimaat open over hun geaardheid durven te zijn. Dat zijn moedige docenten, die op die manier een grote bijdrage aan een betere samenleving in en buiten de school leveren; zeker als die openheid ten koste van hun eigen werkplezier en levensvreugde gaat. De gedachte dat seksuele geaardheid tot het privé domein behoort, kan door deze docenten, hun collega's en directies ook worden opgevat als aansporing aan homoseksuele docenten om maar in de kast te blijven zitten. Dat kan toch niet de bedoeling zijn? Het goede van de *Gay Straight Alliances* vind ik dat hetero's en homo's samen optrekken ter bevordering van een prettige school voor iedereen. Heteroseksuele docenten kunnen in dat opzicht vaak net zo veel (of misschien meer) betekenen dan

homoseksuele docenten, omdat zij niet 'voor eigen parochie preken'. Daarom zouden ook heteroseksuele docenten moeten bijdragen aan de acceptatie van homoseksualiteit, niet door hun seksuele geaardheid privé te houden, maar door dit onderwerp bespreekbaar te maken.

Hartelijke groeten,

Coen

Dag Coen,

Als jij zegt dat homoseksualiteit op school bespreekbaar moet zijn, dan bedoel je natuurlijk dat homoseksualiteit als gespreksthema moet worden opgevoerd om duidelijk te

maken dat er geen enkele aanleiding bestaat voor het niet tolereren ervan - noch voor het kwalificeren als *normaal* van heteroseksualiteit en *abnormaal* van homoseksualiteit - maar dat je hooguit kunt vaststellen dat de mensheid minder homo's dan hetero's telt. Helaas is het zo dat homoseksualiteit nog steeds moet worden aangesneden in lessen over vooroordelen, discriminatie en religie (religie overigens omdat die bij socialisatie van vooroordelen nog steeds een belangrijke rol speelt).

Natuurlijk ben ik het volkomen met je eens dat dit een belangrijke plaats in het onderwijs moet innemen, maar evenzeer huldig ik het beginsel dat seksuele geaardheid tot het privé-domein behoort en dat leerlingen ook dat moet worden geleerd. Leerlingen vragen hun docenten van alles over hun privéleven en dus ook over hun geaardheid. Die laatste vraag niet beantwoorden zal vast bij velen tot de conclusie leiden: 'Aha, homo dus'. Dat moet dan maar, want wat is daar erg aan? Het zou hetero-docenten overigens sieren als zij vervolgens niet krampachtig gaan proberen een dergelijke conclusie te ontcrachten.

Als docent in het voortgezet onderwijs ben je niet alleen maar kennisoverdrager. Als je merkt dat een leerling mentale problemen heeft vanwege worstelingen met zijn of haar ontluikende homoseksuele geaardheid, dan heb je alleen al menselijkerwijs gesproken de plicht om te hulp te schieten. Een gesprek met een docent die duidelijk maakt dat hij of zij zelf homo is, kan dan veel betekenen.

Kortom, ik begrijp natuurlijk best dat mijn stelling dat seksuele geaardheid tot het privé-domein behoort, pas echt overeind valt te houden als geaardheid op zichzelf geen tolerantie-*issue* meer is. Wanneer mensen niet meer in een kramp schieten zodra seksuele geaardheid op het gespreksmenu verschijnt, verdwijnt ook de krampachtige nieuwsgierigheid naar ieders geaardheid, wil ik maar zeggen. Tenzij je een oogje op iemand

hebt en dus reden om erachter te komen of de wederzijdse geaardheden matchen... maar dat neemt allemaal niet weg dat het privacy-beginsel wel het streven moet zijn. De laatste twintig jaar heb ik lesgegeven aan een lerarenopleiding en heb ik in mijn klaslokalen dus alleen met 18-plussers te maken. Bij onderwerpen als religie, vooroordelen, stereotypen, vooroordelen en discriminatie is (de bejegening van) homoseksuelen/homoseksualiteit vanzelfsprekend een vast terugkerend item. Ligt het aan mijn gebrek aan opmerkingsgave of is het inderdaad zo dat daarbij van kramp en nieuwsgierige vragenstellerij naar de geaardheid van klasgenoten en docenten geen sprake (meer) is?

Met hartelijke groet,

Hans

Beste Hans,

Sinds een jaar of vijf sta ik zelf niet meer voor de klas, maar van collega's begrijp ik dat de nieuwsgierige vragenstellerij naar geaardheid nog niet tot het verleden behoort. Van mij hoeft dat ook niet: ik ben zelf ook vaak erg nieuwsgierig naar iemands geaardheid, zelfs als ik geen oogje op hem heb.

Ik wil homoseksualiteit overigens niet als gespreksthematje opvoeren om duidelijk te maken dat er geen enkele aanleiding is voor het niet tolereren ervan, zoals jij veronderstelt. Ik wil het opvoeren omdat het een onderdeel van het leven is. Ik zou het onderwerp ook liever in lessen over socialisatie, samenlevingsvormen en cultuur bespreken dan in lessen waarin het over discriminatie, vooroordelen en religie gaat, maar ik vrees dat het ook nog wel even een onderwerp in laatstgenoemde lessen zal blijven.

Los van het onderwerp van een les is het fijn om als docent open te kunnen zijn, ook over onderwerpen uit de privé-sfeer. Het staat elke docent vrij om te bepalen of zijn of

haar geaardheid in gesprekken met leerlingen onderwerp van gesprek kan zijn. Mijn hypothese is dat mensen in een tolerante omgeving graag open zijn over hun geaardheid, omdat het een wezenlijk onderdeel van je leven is. We moeten dus niet zeggen: 'geaardheid is privé-informatie', maar 'je bent hier vrij om te zijn wie je bent: homo, hetero, bi, transgender, protestant, katholiek, moslim, jood, humanist of atheïst'. Dat betekent dat we je aanmoedigen om daar ook over te praten. Net als geaardheid behoort religie tot het privé-domein van een docent, maar ik zou niet op een school willen werken waar een docent wordt gevraagd zijn geloof of geaardheid privé te houden. Ook zou ik niet op een school willen werken waar leerlingen moeten leren dat geloof en geaardheid tot het privé-domein van een docent behoren, onderwerpen waar je dus geen vragen over mag stellen. Het privacy-beginsel kan ook worden uitgelegd als leerlingen willen weten hoeveel relaties je hebt gehad, wat je verdient en of je in de zomer naar een naturistencamping gaat; waarbij ik niet de indruk wil wekken dat docenten hierover niet open naar hun leerlingen mogen zijn.

Met hartelijke groet,

Coen

Noot

1. Anita Alsemgeest, 'Roze schermen en spekjes', in: *Maatschappij & Politiek*, 41 (mei 2011) nr.3, pp. 10-11

Zeteldans een politiek bordspel!

Elke speler krijgt een zetel en probeert zoveel mogelijk stemmen te verzamelen. Het einddoel is zetel 76, het aantal zetels dat nodig is voor een meerderheid in de Tweede Kamer. Onderweg wordt je politieke kennis getest en vinden onverwachte gebeurtenissen plaats. Het spel bevat zowel moeilijke als makkelijke vragen over politiek en is daardoor geschikt voor elk schooltype. Dus kruip in de huid van een politicus en ga voor de winst!

Zeteldans is te bestellen via de website www.publiek-politiek.nl. Zeteldans kost 19,95 euro

Foto: Koen van Rossum

Links kraakt

U weet, voor fikse onderwijskritiek kan men mij altijd wakker maken. Zoals voor de vaststelling dat in het hoger onderwijs iedereen maar wordt aangenomen en daar feestend en frauderend graden en titels haalt, terwijl het peil alsmat daalt. Sinds kort denk ik ook: is dat eigenlijk wel zo erg? We zijn op Luxemburg na het meest welvarende land van Europa, misschien hebben we dat massaal onderwijs van ons helemaal niet nodig. Onze meest succesvolle jongens en meisjes zijn *selfmade men and women*, die redden zich ook prima zonder titel.

Als je, zoals ik laatst op een party, die neurosevrije jonge professionals ziet, met bier in de hand elkaar urenlang geamuseerd bezighoudend zonder dronken te worden, dan geloof je weer in de toekomst. Ik zie daar dan een generatie van vroeger thuis uitsluitend positief bejegende kinderen, die zich niet met politiek bezighouden, maar wel degelijk weten hoe en waarin ze succesvol kunnen zijn.

De PVV scoort laag bij ze, maar links ook. In *onze tijd* meenden we dat het de stakers, de krakers, de dieren- en milieuactivisten en andere wereldverbeteraars waren die voor de vooruitgang garant stonden, maar zoals met nagenoeg alles hadden we het helemaal mis. Links blijkt *tegen* de vooruitgang te zijn, links organiseert de achterblijvers. De toekomst is aan die goed geklede en ontspannen kids, die hun plek via de omweg van Luzac, Nijenrode, stagebaantjes en relaties veroveren. Het meest tekenend voor het lot van links is de verloederde kraakbeweging. De jurist Van der Laan heeft niets met die *republikeinse* uitzondering van onze hoofdstad, dus wordt er ontruimd. Zelfs Amsterdam heeft zich aan de wet te houden. Ik was er deze week twee keer bij, eenmaal bij de ontruiming aan de Passeerdersgracht en later op de dag bij de protestacties voor het hoofdbureau van politie. In beide gevallen klonk er door de krakersmegafoons uitsluitend Engels! Wat een armoe, wat een buitenkans voor *ga-in-je-eigen-land-kraken-xenofoben*, wat een beroerde public relations!

Grom

g.vanrossum@maatschappijenpolitiek.nl

Profielwerkstukwinnaars tafelen met Job Cohen

'Een tien lijkt me te laag.'

Kahliya Ronde

Op 14 juni, een paar dagen voordat de eindexamen-uitslagen bekend zouden worden gemaakt, vierde een vijftal scholieren alvast feest. De winnaars van de jaarlijkse NVLM-profielwerkstukkenwedstrijd mochten hun prijs ophalen. Bovenop de Euromast ontvingen ze tijdens een diner met Job Cohen een oorkonde en een notebook. Plus bijzonder veel lof.

Het was een spannende week voor Evelien Zonnenberg, Feline Nieuwkoop, Tom van der Krieke, Kim Landwer Johan en Jessica Lips. De winnaars van de profielwerkstukkenwedstrijd zouden die week niet alleen te horen krijgen of ze geslaagd waren, ze mochten ook aan tafel aanschuiven bij Job Cohen, fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid. 'Ik ben wel zenuwachtig', vertelt Feline Nieuwkoop aan het begin van de avond, 'Ik ben zo benieuwd of Job Cohen ons werkstuk echt heeft gelezen, en wat hij er dan van vindt'. De vwo-scholiere had gerust kunnen zijn. Toen Cohen even later de eetzaal van de Euromast binnenstapte en door ceremoniemeester en NVLM-voorzitter Hans Teunissen aan de winnaars werd geïntroduceerd, bleek Cohen niet alleen alle werkstukken te hebben gelezen, maar ook nog eens vol lof te zijn.

Vlnr: NVLM-voorzitter Hans Teunissen, Tom van der Krieke, Evelien Zonnenberg, Job Cohen, Feline Nieuwkoop, Jessica Lips, Kim Landwer Johan

Knuffelen

Het enthousiasme van Cohen werd gedeeld door de jury; ook zij was onder de indruk van het niveau van de ingezonden profielwerkstukken. Dit jaar werd de wedstrijd voor het beste havo- en vwo-profielwerkstuk voor de vijfde keer georganiseerd, en elk jaar lijken de inzendingen wetenschappelijker, kritischer en creatiever te worden. Neem het winnende vwo-werkstuk. Daarin kozen Feline Nieuwkoop en Evelien Zonnenberg drie bestaande sociaalwetenschappelijke theorieën (de zogenoemde *broken window*-theorie, de *ultimatum game* en de knuffeltheorie) en bedachten een reeks experimenten om die theorieën te testen. Het fietsenhok, de lerarenkamer en het klaslokaal van het Altena College in Sleaford werden door de twee vwo-leerlingen tot onderzoekslab getransformeerd. De meeste verwachtingen kwamen niet uit. Maar, zo zei Cohen ook tijdens de prijsuitreiking, dat gaf niet: 'Jullie krijgen een prijs voor een werkstuk waarin jullie toegeven te hebben gefaald. Dat komt niet vaak voor. Maar het is wel terecht: jullie hebben heel goed uitgelegd waarom hypothesen soms niet uitkomen en hoe het de volgende keer beter kan. De werkelijkheid is nu eenmaal vaak wolliger dan de theorie.'

Vieze koffiekopjes

Evelien Zonnenberg en Feline Nieuwkoop onderzochten onder andere of klasgenoten en leraren zich laten beïnvloeden door het normoverschrijdend gedrag van anderen. Zo keken ze of leerlingen hun fiets sneller op een verboden plek plaatsen als daar al andere fietsen staan en of docenten hun koffiekopjes minder snel opruimen als de tafel met vieze kopjes is bezaaid. Helaas: 'Onze experimenten op het gebied van de *broken window*-theorie zijn geen van allen naar verwachting verlopen. Door alle verschillende omstandigheden waar we rekening mee moesten houden, was het erg moeilijk om de situatie meetbaar te maken en experimenten goed uit te voeren. [Toch] willen we het Altena College aanbevelen ontstane schade en chaos zo spoedig mogelijk te herstellen naar oorspronkelijke staat, om te voorkomen dat het *broken window*-effect optreedt', schrijven de vwo-scholieren in *Theorieën getoetst: Enkele sociaalwetenschappelijke theorieën en hun toepassing op het Altena College*.

Hosselen

Het beste havo-werkstuk was bovenal een toonbeeld van (sociologische) verbeelding. Tom van der Kriek van het Amsterdamse Fons Vitae Lyceum maakte niet alleen een sociaaleconomische vergelijking tussen Baltimore en Amsterdam, maar werkte ook een heus filmscenario uit. Voor zijn profielwerkstuk liet hij zich namelijk inspireren door *The Wire*, een televisieserie over het lot van de Amerikaanse onderklasse. Als ware *Wire*-fan vroeg de havo-leerling zich af of eenzelfde soort serie, met zijn kleurrijke personages en goedbedoelende gangsters, over Amsterdam-Oost zou kunnen worden geschreven. Dat lukt prima, oordeelden zijn docent, de jury en Cohen (dat Van der Kriek overigens zoveel van de lokale hoesscene in Oost weet, wijt hij aan zijn postbodebaantje). Cohen: 'Ik hoorde dat je een tien voor je werkstuk hebt gekregen. Een beetje laag gewaardeerd, zou ik zo zeggen.' De prijswinnaar bloosde, zijn ouders glommen van trots.

Frustraties

'Er zijn grote verschillen tussen Baltimore en Amsterdam. (...) Maar ook in Amsterdam is er sprake van grote drugshandel en daaruit voortvloeiende criminaliteit, ook in Amsterdam zijn er achtergestelde groepen (onderklasse), grote problemen met sommige groepen jongeren en te onderscheiden jeugdculturen. Dus kun je ook in Amsterdam een serie als *The Wire* maken waarin je een realistisch beeld kunt geven van de problemen, van het geweld en de frustraties die ook hier bestaan', concludeert Tom van der Kriek in *The Wire in Nederland: van een idee naar een scenario in Amsterdam Oost*.

Kinderarbeid

Lovende woorden waren er ook voor Kim Landwer Johan en Jessica Lips van SG De Lingeborgh in Geldermalsen. Zij schreven het beste vmbo-sectorwerkstuk; een betrokken zoektocht naar de oorzaken en gevolgen van kinderkarbid. Het was de eerste keer dat ook vmbo-scholieren konden meedingen naar de prijs. 'Het doet me ontzettend veel plezier dat het vmbo nu ook deel mag uitmaken van dit project. Vmbo'ers vormen immers de grootste groep leerlingen in Nederland. Dat wordt nog wel eens vergeten,' vertelt Floor van den

Berg-Boel tussen het voorgerecht en het hoofdgerecht in. De docent en mentor van de beide vmbo-leerlingen kijkt haar sterscholieren vervolgens glunderend aan: 'Meiden, jullie hebben dit verdiend.'

Indiase werkdag

'Naar schatting zijn er over de hele wereld ongeveer 250 miljoen kinderen die werken. Het is pas kinderarbeid als de kinderen werk verrichten dat een bedreiging vormt voor hun ontwikkeling en hun geestelijke en lichamelijke gezondheid. In India is een werkdag van acht of veertien uur voor kinderen tussen de 3 en 14 jaar heel normaal!', schrijven Kim Landwer Johan en Jessica Lips in *Kinderarbeid*. 'Wij zijn tot de conclusie gekomen dat kinderarbeid in deze tijd niet meer mag voorkomen. [Maar] het is niet makkelijk om het probleem op te lossen.'

Onder vuur

De thema's van de winnende profielwerkstukken en het enthousiasme waarmee de scholieren over hun onderwerp spraken, leverde genoeg gespreksstof op voor bij de rundercarpaccio, de auberginetaartjes en het onvermijdelijke gestuntel met visgraten. Zelfs het onderwijsbeleid van de PvdA werd besproken - of liever: onder vuur genomen. Als een volleerd politiek debater verzette prijswinnares Zonnenberg zich tegen de PvdA-plannen van het sociaal leenstelsel. Cohen reageerde even vriendelijk als standvastig, maar de vwo-scholieren en haar generatiegenoten lieten zich niet snel overtuigen.

Hun docenten kunnen trots zijn: op 14 juni zaten er vijf jongeren aan tafel met de bijna-premier van ons land, die moeiteloos discussieerden over onderwijsbeleid, kinderkarbid, sociale veiligheid en grootstedelijke problematiek. Een betere illustratie van de relevantie van het vak Maatschappijleer is er niet. ◀

Kahliya Ronde is redacteur Maatschappijwetenschappen bij Kennislink.

Geknipt

Kabinet maakt opleiding tot leraar aantrekkelijker

Om het lerarentekort aan te pakken, maakt het kabinet de opleiding tot leraar aantrekkelijker. Staatssecretaris Halbe Zijlstra (foto) zal 31 nieuwe opleidingen bekendmaken waarvan afgestudeerden een korte kopstudie kunnen volgen. Met een dergelijke eenjarige kopstudie worden ze tweedegraads leraar. Zo kan voortaan iemand die een bachelor Sociologie heeft, na een kopopleiding van een jaar leraar Maatschappijleer worden. De studenten krijgen voor deze opleiding een jaar extra studiefinanciering. Bijkomend voordeel is dat ze deze bachelor kunnen volgen tegen hetzelfde collegegeld als hun eerste studie. Lerarenopleidingen zijn uitgezonderd van de regel dat een opleiding het instellingscollegegeld mag vragen voor een tweede studie. Met de nieuwe studies inbegrepen zijn er nu 105 kopopleidingen: 39 in het hbo en 66 in het wetenschappelijk onderwijs. (Bron: Trouw, 21 juni 2011)

'Toen één van onze beveiligers werd neergeschoten, stelden we gelijk een beurs voor een studie in de Verenigde Staten in. Daarnaast bieden we jongeren een tweemaandelijks les aan, een soort Maatschappijleer, onder de titel Eigen bestemming. Het leert levensvragen stellen, met als doel dat ze beter tegen de verleidingen van de drugskartels zijn opgewassen. Al driehonderdduizend jongeren deden deze cursus. Je kunt er de onveiligheid op dit moment niet mee verminderen, maar op de lange termijn hopen we toch iets te doen tegen het geweld.'

Michiel Herkemij van Heineken Mexico, in: *Forum (VNO-NCW)*, 30 juni 2011

Op school is even genoeg vertimmerd

De minister van Onderwijs, Marja van Bijsterveldt, heeft de Onderwijsraad gevraagd om een al in het regeerakkoord ingeboekte bezuiniging op het voortgezet onderwijs te voorzien van een deugdelijke onderbouwing. In het regeerakkoord is afgesproken dat het aantal profielen in havo/vwo wordt verminderd, om op die manier 50 miljoen te besparen. Terugkijkend naar de ontwikkelingen in het voortgezet onderwijs van de laatste decennia en met het oog op de kwaliteit van het onderwijs kan de raad eigenlijk maar één ding doen: de minister laten weten dat wijzigingen in de profielstructuur te riskant zijn en niet op steun van docenten kunnen rekenen. Het geheugen van deze docenten is goed. Zij herinneren zich nog dat er in 2008 brede steun in de Tweede Kamer was voor het rapport van de commissie Dijsselbloem, waarin werd vastgesteld dat grote onderwijsvernieuwingen in het verleden onzorgvuldig, te gehaast en met te weinig financiële middelen zijn uitgevoerd.

De minister weet zich dit rapport ook nog te herinneren, want in haar adviesaanvraag schrijft ze dat de vermindering van het aantal profielen niet bedoeld is als grote stelselwijziging. Blijkbaar is bij het Ministerie van Onderwijs de gedachte opgekomen dat je vernieuwingen wel gehaast en onzorgvuldig in mag voeren, als je maar ontkent dat het grote stelselwijzigingen zijn. Iedereen die recent op een havo/vwo-school heeft rondgelopen weet echter dat de vermindering van het aantal profielen wel een grote stelselwijziging is. Vak-

ken moeten weer met elkaar knokken om hun plek in het rooster, bestaande samenwerkingen tussen vakken worden uit elkaar getrokken en de doorstroming van leerlingen naar het hoger onderwijs komt in gevaar. De minister stelt wel als randvoorwaarde dat dit niet mag gebeuren, maar ze danst tegelijkertijd op de rand van de afgrond als ze voor twee profielen kiest.

Haar eerste gedachte om terug te gaan naar een alfa- en een bèta-profiel ontnemt leerlingen die Economie, Psychologie of Politicologie willen gaan studeren een goede aansluiting op het hoger onderwijs. Haar tweede gedachte, een natuur- en een maatschappijprofiel, heeft hetzelfde effect voor leerlingen die in een talenstudie zijn geïnteresseerd. Minder dan drie profielen gaat dus ten koste van de doorstroming naar het hoger onderwijs. Van de invoering van de Tweede Fase, het vmbo en de basisvorming zijn docenten en scholen nog maar net gekomen. Weer een stelselwijziging zal zeker niet tot betere prestaties leiden, zoals de minister suggereert door haar actieplan voor het voortgezet onderwijs *Beter Presteren* te noemen.

De Onderwijsraad zou zijn rug recht moeten houden en de minister moeten adviseren die 50 miljoen elders te zoeken. Ingrijpen in de profielstructuur zorgt voor veel onrust in het voortgezet onderwijs en valt niet te rijmen met de conclusies van de Commissie Dijsselbloem. Een ezel stoot zich in het algemeen geen twee keer aan dezelfde steen. Zelfs niet in vakantietijd.

(Bron: Coen Gelinck, vicevoorzitter van de NVLM, in: *de Volkskrant*, 4 augustus 2011)

'Ik gebruik graag het beeld van de zaaier uit de bijbel. Je probeert interesse te kweken. Bij veel leerlingen valt het zaad op de rotsen of tussen het onkruid. Bij een enkeling draagt het vrucht. Scholieren zijn nog erg jong om de onderlinge verbanden in de samenleving te begrijpen. Je kunt het hen niet kwalijk nemen dat hun leefwereld nog klein en beperkt is. Ze zijn bezig hun omgeving te verkennen en daar passen nog lang niet altijd de grote mondiale vraagstukken bij. Het ging mij er om discussie los te maken.'

Feiko Land bij zijn afscheid als leraar Maatschappijleer bij de Piter Jelles Montessori, in: *Leeuwarder Courant*, 2 juli 2011

Recensie

Voorstellen voor een wisselwerking-democratie

Hans van der Heijde

Dick Pels, socioloog en sinds 2010 directeur van het Wetenschappelijk Bureau van GroenLinks, heeft in het moderne populisme het aangrijpingspunt bij uitstek gevonden voor diepgaande beschouwingen over de aard en de toekomst van de hedendaagse (parlementaire) democratie. Niet tevreden met de reeks van kwalificaties voor democratie die de laatste jaren zijn geponeerd, zoals *audience democracy*, *deliberative democracy*, introduceert hij een nieuwe benaming: de *wisselwerkingdemocratie*.

Verregaand gesimplificeerd zou men kunnen zeggen dat als *het volk* niet bestaat er evenmin zo iets als een kloof tussen *de* politiek en *het* volk kan zijn en er ook niet zo iets als *de* volkswil bestaat; hoezeer het moderne populisme ons dat ook wil doen geloven. De populistische leider schept die wil, voorziet die zelf van inhoud en richting, presenteert zichzelf als sublieme vertolker en maakt zo mythe tot werkelijkheid. Zijn aanbod schept de vraag. In feite geeft hij een concrete draai aan Jean-Jacques Rousseau's abstracte, of zo men wil mythische, *volonté générale*. Zijn succes hangt in hoge mate af van zijn vermogen om de media te bespelen - media die overigens een belangrijke rol spelen bij de constructie van zijn charisma.

Vervreemding

Charisma verklaart echter niet alles. Dat het huidige, Nederlandse populisme van achtereenvolgens, Pim Fortuyn, Rita Verdonk en Geert Wilders een breed electoraal spoor weet te trekken, heeft ook te maken met de vervreemding van veel burgers van de traditionele partijen - van *de* politiek. Ontzuiling, ontideologisering en tweedeling tussen hoog- en laagopgeleiden hebben de verticale (ver-)bindingen tussen (politieke) elites verzwakt. Die (ver-)bindingen moeten weer worden versterkt. Er moet meer

wisselwerking tussen politieke elites en burgers worden bewerkstelligd. Vandaar het pleidooi van Pels voor een wisselwerkingsdemocratie. Let wel, dat begrip ondermijnt de notie niet dat er nu eenmaal sprake is van politieke elites. Representatieve democratie schept een politieke aristocratie; daar valt niet aan te ontkomen. Het punt dat Pels maakt is dat die zich teveel tot horizontale politieke activiteit (het politieke spel van de politieke elites met en tegen elkaar) beperkt en de verticale communicatie veronachtzaamt. Zijn voorstellen tot stelselaanpassingen om dat te veranderen zijn bescheiden: invoering van het referendum als aanjager van maatschappelijk debat, rechtstreekse verkiezing van publieke gezagsdragers en meer directe zeggenschap van burgers.

Gezag

Pels pleit in relatie met de rechtstreekse verkiezing van publieke gezagsdragers echter ook voor een politiek-culturele omslag in personalistische richting. De huidige democratie is ook een mediacratie: partijen moeten leiders en (direct gekozen) gezagsdragers leveren die over de charismatische gave beschikken hun aanbod via de media tot vraag en debatonderwerp van de burgers te maken. Net zoals de populistische leiders dat doen, maar dan met een aanbod van vruchtbare en rechtvaardige plannen en ideeën en zonder de kwaadaardige geborneerdheid die het moderne populisme kenmerkt.

Of Pels ook aan het historische personalisme heeft gedacht is niet te zeggen, maar Tony Judt liet in zijn verhandeling *Het land is moe* zien dat dat niet eens zo'n gek idee is. Met name de *social-democratische* leiders van direct na de Tweede Wereldoorlog (zoals Clement Attlee en Willem Drees) ontleenden hun gezag mede aan de eenvoudige rechtshapenheid waarmee ze hun eigen leven richting gaven.

Wat van het huidige populisme moet worden geleerd is dat politiek populistischer moet worden, in de zin van persoonsgericht. De politieke elites moeten leiders met herkend en erkend gezag voortbrengen. Pels: 'Het blijft een intrigerende paradox: de politiek moet meer elitair worden én zij moet populistischer worden.' ◀

Dick Pels, Het volk bestaat niet - leiderschap en populisme in de mediacratie, De Bezige Bij, Amsterdam 2011, ISBN 978-90-2345-391-8, 255 pagina's, prijs: € 18,50

Zwaar bewolkt met kans op onweer

Na een aantal relatief rustige jaren lijken zich op dit moment weer zware wolken boven ons vakgebied samen te pakken. Dit schooljaar zal waarschijnlijk in het teken staan van kabinetsplannen met negatieve gevolgen voor Maatschappijleer, Maatschappijwetenschappen en burgerschapscompetenties.

Mbo

Voor studenten die nu met een mbo-opleiding starten gaan de nieuwe kwalificatie-eisen Loopbaan & Burger-schap gelden. Deze eisen zijn onzes inziens niet concreet genoeg. Ook geven mbo-opleidingen te veel ruimte om het burgerschapsonderwijs te laten verslonzen. Zeer waarschijnlijk komt daar aan het eind van dit schooljaar ook nog een andere slaag-zakregeling bij. In die regeling heeft een student geen resultaatverplichting meer, er geldt alleen nog een inspanningsverplichting. De website van de MBO Raad omschrijft dit als volgt: 'Instellingen moeten aantonen dat zij met hun studenten met Loopbaan & Burger-schap bezig zijn en dat de beschreven domeinen aan bod komen. Expliciete voortgang hoeft niet meer te worden aangetoond, maar nog wel de inspanning van studenten.'

Men zou verwachten dat de MBO Raad zich hevig tegen dit soort minimalistische opvattingen over onderwijs verzet, maar de Raad is juist de grootste voorvechter van deze regeling. Desondanks blijft de NVLM haar standpunt over burgerschap - waarbij kennis, bevoegde docenten en duidelijke exameneisen centraal staan - onder de aandacht van MBO Raad, Tweede Kamerfracties en minister brengen.

Vmbo

In het vmbo lijken geen grote veranderingen op de agenda te staan, maar krijgen steeds meer maatschappijleerdocenten te maken met een

kabinetsbeslissing uit het verleden. De zogenaamde minimumtabel, waarin het minimum aantal lesuren per vak (80 lesuren voor Maatschappijleer 1) was vastgelegd, is losgelaten. De NVLM krijgt steeds vaker vragen van docenten die in het aantal lesuren worden gekort. Aan het programma van Maatschappijleer 1 is weliswaar niets veranderd, maar docenten krijgen toch de opdracht dezelfde inhoud in de helft van de tijd over te brengen. In deze gevallen kan geen beroep meer op overheidsregels worden gedaan. Docenten moeten hun eigen schoolleiding met argumenten trachten te overtuigen van de noodzaak van voldoende contacttijd. Momenteel wordt aan de hand van een afgenomen enquête in kaart gebracht welk aantal lesuren Maatschappijleer 1 op de meeste scholen wordt gegeven. Mede op basis daarvan zal het NVLM-bestuur een pleidooi schrijven dat door leden kan worden gebruikt als zij met plannen voor inkrimping van het aantal lesuren worden geconfronteerd.

Havo/vwo

Er wordt bij het Ministerie van Onderwijs nagedacht over de afschaffing van het combinatiecijfer. Veel van onze leden zouden dat wellicht graag zien, ware het niet dat er helemaal niets in de plaats van dat combinatiecijfer dreigt te komen. Maatschappijleer wordt in deze gedachtegang weer een vak zonder vermelding op de lijst met examencijfers, net als voor 1998. Je moet er misschien een voldoende voor halen om over te gaan, maar het telt niet meer mee in de slaag-zakregeling. Dat ambtenaren erover nadenken het combinatiecijfer af te schaffen is zeker. Volgens hen maakt dit het voor scholen allemaal veel gemakkelijker en kunnen scholen zo efficiënter werken. Het is niet zeker of dit voornemen ook in de plannen van de minister terecht gaat komen, maar als dit gebeurt, zullen wij hier zeker protest tegen aantekenen.

Ook voor Maatschappijwetenschappen is de hemel niet wolkeloos: de minister van Onderwijs denkt erover het aantal profielen van vier naar twee profielen terug te brengen. Deze halvering dreigt Maatschappijwetenschappen zijn positie als profielkeuzevak te ontnemen. Rond de tijd dat u dit leest komt de Onderwijsraad met een advies over deze kwestie.

De NVLM is tegen een halvering van het aantal profielen en zal dat ook aan de minister en de Kamerfracties laten weten. Op 4 augustus lieten wij al van ons horen op de opiniepagina van *de Volkskrant*. U vindt het artikel met de titel 'Op school is even genoeg vertimmerd' op www.nvml.nl.

Zonnige berichten

Gelukkig hebben we aan het begin van dit schooljaar ook positieve berichten:

- Voor de zomer reikte Job Cohen de profiel- en sectorwerkstukprijzen uit. Op www.nvml.nl vindt u een filmpje dat Leraar24 van deze feestelijke bijeenkomst maakte.
- De syllabi voor het vernieuwde examenprogramma Maatschappijwetenschappen zijn gereed. U vindt deze werkversie-syllabi voor havo en vwo op www.cve.nl en via een link op onze eigen website: www.nvml.nl.
- De handreiking schoolexamen behorende bij het pilotprogramma is te vinden op www.slo.nl en ook via een link op onze eigen website.
- Op 10 februari 2012 bent u welkom op de Docentendag Maatschappijleer in het gebouw van de Tweede Kamer. Nadere informatie volgt later dit jaar.

Coen Gelinck

NVLM-bestuur

Hans Teunissen, voorzitter

telefoon: 06-28125692

e-mail: hansteunissen@nvml.nl

Coen Gelinck, vice-voorzitter

e-mail: coengelinck@nvml.nl

Felix van Vugt, secretaris

Amaliastraat 50

3522 AW Utrecht

telefoon: 06-16431651

e-mail: felixvanvugt@nvml.nl

Tom Stroobach, penningmeester

telefoon: 0320-249481

e-mail: tomstroobach@nvml.nl

Arthur Pomes

e-mail: arthurpomes@nvml.nl

Ingrid Faas, ledenadministratie

e-mail: ingridfaas@nvml.nl

Ruth Esselink, aspirant-bestuurslid

e-mail: ruthesselink@nvml.nl

Hetty Schepers

e-mail: hettyschepers@nvml.nl

www.nvml.nl

Girekening NVLM: 1889654

Gesignaleerd

Handboek voor leraren

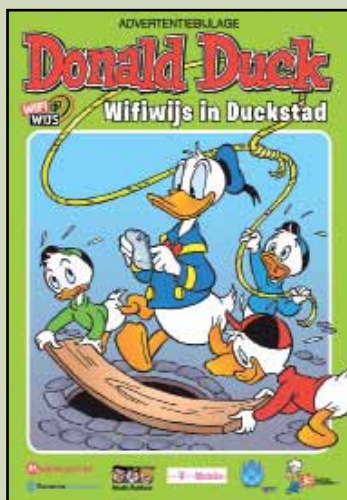
Hoe wordt men een goede leraar? Het *Handboek voor leraren* van Walter Geerts en René van Kralingen sluit aan bij de generieke kennisbasis waarover elke startende leraar moet beschikken. Naast de belangrijkste basisprincipes van het lesgeven, biedt de uitgave inzicht in de processen die aan de praktijk van alledag ten grondslag liggen. In het eerste deel van het handboek staan de leerpsychologietheorieën en de daarop afgestemde didactiek centraal. Deel twee bespreekt de relatie tussen de leraar en de leerling. Er wordt ingegaan op communicatie en interactie met groepen, maar ook op het omgaan met individuele leerlingen. Bijbehorende thema's zijn *pesten*, *ordehandhaving* en *conflicthantering*. In het derde deel beschrijven de auteurs het Nederlandse onderwijsstelsel met onderwerpen zoals de schoolorganisatie, de schoolcultuur en de verschillende schooltypen. Daarnaast wordt ingegaan op de relatie tussen school en omgeving. Deel vier gaat ten slotte in op de persoonlijke en professionele ontwikkeling van leraren. Bij het schrijven hebben de auteurs, die beiden ervaren lerarenopleiders zijn, rekening gehouden met de actuele onderwijsstructuur, de kerndoelen en de generieke kennisbasis. De relatie met de onderwijspraktijk wordt versterkt door een uitgebreide website met onder andere powerpointpresentaties, oefeningen, testen, vragenlijsten en beoordelingsformulieren. Het boek wordt ondersteund door een uitgebreide website. Meer informatie: www.coutinho.nl

Van wetsvoorstel tot wet

De jongerententoonstelling *Van wetsvoorstel tot wet* laat zien hoe wetten in Nederland tot stand komen.

De tentoonstelling in het Tweede Kamergebouw in Den Haag is interactief van opzet en bestaat uit zes zogenaamde *stepping stones*. Aan de hand van twee fictieve wetsvoorstellen wordt bij elke *stepping stone* uitleg gegeven over alle facetten van het wetgevingsproces. Al lopend langs de tentoonstelling leren jongeren meer over het wetgevingsproces, het parlement en waarom een samenleving wetten nodig heeft. In de tentoonstelling ondervinden jongeren dit zelf. Zij loggen in, kiezen een wetsvoorstel en gaan op onderzoek uit. De tentoonstelling is te bezichtigen tot medio december 2011, van maandag tot en met vrijdag van 09.00 tot 17.00 uur, in het Gebouw van de Tweede Kamer, ingang aan de Lange Poten 4. Belangstellenden dienen wel een legitimatiebewijs mee te nemen. Informatie: www.tweedekamer.nl.

Twitterles in Duckstad

In het kader van de voorlichtingscampagne *WifWijs* is in samenwerking met de *Donald Duck* een initiatief gestart om kids en jongeren te wijzen op de risico's van Twitter. Een aantal Duckstad-personages zoals Pluto en Donald zelf geven een aantal tips voor het gebruik van Twitter.

Wat veel jongeren niet in de gaten hebben, is dat Twitter openbaar is en in principe iedereen mee kan lezen. In het kader van het mobieltjesbeleid voor scholen is veel met leraren gepraat en daaruit kon worden opgemaakt dat er best veel incidenten zijn geweest waarin Twitter een rol speelde. Ook scholen kunnen initiatief nemen om de mediawijsheid van kinderen en jongeren te verbeteren. In de praktijk blijkt dat het onderwijs daarbij veel ondersteuning nodig heeft. Het vormgeven van mediawijsheid in het onderwijs blijkt niet eenvoudig, omdat er wel degelijk sprake is van een digitale kloof tussen leerkrachten, docenten en de jeugd. *WifWijs* tracht onder meer leerkrachten hierbij te ondersteunen

Informatie: www.wifwijs.nl

**Het komende nummer van
Maatschappij & Politiek
verschijnt op 3 oktober**

Maatschappij & Politiek

is een uitgave van het Instituut voor Publiek en Politiek. Hierin zijn tevens opgenomen de mededelingen van de NVLM. De redactieleden zijn in hun journalistieke werkzaamheden onafhankelijk.

Redactie

Bas Banning, Wolter Blankert, Radboud Burgsma, Christine Elout, Coen Gelinck, Hans van der Heijde (hoofdred.), Lieke Meijjs, Hessel Nieuwelink, Gerard van Rossum, Anique ter Welle, Jeff Peck (correspondent New York, VS).

Eindredactie

Maarten Cras

Vormgeving

Addy de Meester

Opmaak

Ron Zijlmans

Omslagfoto

Het Noorse eiland Utoya na de aanslag van 22 juli 2011 (foto: Paal Sorensen)

Druk

Drukkerij Haasbeek

Uitgever

Instituut voor Publiek en Politiek,
Prinsengracht 915
1017 KD Amsterdam
telefoon 020 521 76 00
e-mail: uitgeverij@publiek-politiek.nl

Redactiesecretariaat

Instituut voor Publiek en Politiek
Prinsengracht 915
1017 KD Amsterdam

telefoon 020 521 76 00

e-mail menp@publiek-politiek.nl

www.maatschappijenpolitiek.nl

Abonnementenprijs M & P 2010

€46,50 per jaar. Studenten €39,70. Scholen en instellingen €50,90. M & P verschijnt acht keer per jaar. Losse nummers €6,20 (exclusief verzendkosten).

Nieuwe abonnementen

Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan na ontvangst van het abonnementsgeld. Afhankelijk van de ingangsdatum wordt een evenredig gedeelte van de prijs van een jaarabonnement in rekening gebracht. Abonnementen kunnen ook worden aangegaan met terugwerkende kracht. Dit is echter afhankelijk van de voorraad oude nummers. Aanmelding van nieuwe abonnees bij de uitgever.

Beëindiging abonnement

Opzegging schriftelijk tot 1 december van het lopende abonnementsjaar.

Auteursrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd zonder voorafgaande toestemming van de redactie met uitzondering van de tekst van het leerlingenmateriaal, indien dit geschiedt zonder winstoogmerk. In alle gevallen dient de bron duidelijk te worden vermeld.

Advertenties

Zie www.maatschappijenpolitiek.nl.

Of op aanvraag bij de uitgever,

telefoon 020 5217600.

Kopij en mededelingen

Bijdragen naar het redactiesecretariaat.

ISSN 1566-1555

DAG VAN DE DEMOCRATIE 15 SEPTEMBER

10:00 - 18:00 UUR

OP EN ROND DE HOFWEG 1

International
Dag van de Democratie
2011

PROGRAMMA

Democratiewandelingen

naar het Binnenhof, de Eerste en de Tweede Kamer

HOFWEG 1

10:00, 11:30, 13:00 EN 14:00 UUR

DEMOCRATIEPLEIN

stel je vraag aan de politiek

HOFPLAATS

10:00 - 15:30 UUR

Seminar belang van media ter controle van de macht

NIEUWSPOORT

12:30 - 13:30 UUR

Seminar Democratic Transitions

aanmelden via events_nl@epd.eu

HOFWEG 1

12:30 - 13:30 UUR

Documentaire An African Election

HOFWEG 1

13:30 - 15:15 UUR

Jongerendebat

HOFWEG 1

13:45 - 15:15 UUR

Democratiedebat

en uitreiking Democratielintjes 2011
aanmelden via democratiedebat@ProDemos.nl

OUDE ZAAL TWEDE KAMER

13:45 - 15:15 UUR

Opening ProDemos

HOFWEG 1

15:30 UUR

Open huis, receptie en rondleidingen

HOFWEG 1

15:30 - 18:00 UUR

WELKOM IN ONS NIEUWE HUIS !

Op 15 september krijgt het Huis voor democratie en rechtsstaat een nieuw gezicht, en dat vieren wij. Vanaf die dag gaan wij verder als ProDemos, huis voor democratie en rechtsstaat.

De datum is geen toeval, want 15 september is de Internationale Dag van de Democratie. En samen met onze partners NetwerkDemocratie, European Partnership voor Democracy en het Nederlands Instituut voor Meerpartijendemocratie organiseren we tal van activiteiten op en rond Hofweg 1 in Den Haag, waar u van harte welkom bent!

De avond voorafgaand aan de Dag van de Democratie, 14 september, is de Nacht van de Dictatuur. Jan Pronk vertelt over zijn ervaringen met Al-Bashir, Maarten van Rossem geeft college over Hitler en Stalin, activisten uit Egypte spreken over de recente revolutie, er zijn workshops over internet met een Syrische facebooker, als ook over de rol van verkiezingen en journalistiek in dictatoriale regimes en nog veel meer. De Nacht zal op diverse wijzen het belang van democratie onderstrepen. Ook daarbij bent u van harte welkom.

ProDemos, huis voor democratie en rechtsstaat wil de belangstelling voor, en de betrokkenheid bij de democratie en de rechtsstaat bevorderen bij een groot publiek. Een belangrijke groep vormen de middelbare scholieren, die het programma de Haagse Tribune kunnen volgen op en rond het Binnenhof. Zo krijgen ze een indruk van politiek Den Haag.

ProDemos

Huis voor democratie en rechtsstaat